

Financial Law Institute

Working Paper Series

WP 2005-01

Christoph VAN DER ELST

Informatieverstrekking over de opdrachten en
vergoeding van de commissaris

January 2005

Christoph VAN DER ELST

Informatieverstrekking over de opdrachten en vergoeding van de commissaris

Abstract

This article studies the disclosure of information related to the external auditor in the annual reports and other company filings of Belgian listed corporations.

First, the legal requirements are assessed. The Belgian law does not compel companies to disclose the audit fee. However, companies must identify the non audit services as well as the remuneration of the latter in the annual report. In 2002 Parliament introduced even more detailed rules related to the disclosure of non audit services and remuneration. Due to the absence of a statutory instrument, these rules are not yet applied.

Next, the study presents facts and figures. 50% of the companies voluntarily disclose the statutory audit fee. On average the auditor receives 61.000 euro, although the median value is only 34.000 euro. Only 75% identify non audit services and disclose the fee for these services. The average fee for non audit services is 115.000 euro, the median is only 7.700. For a limited number of companies the ratio non audit fee/audit fee could be calculated. At company level the average is 1,6, the median 0,7. At group level the figures are 0,9 and 1,1.

The paper concludes that investors need more information to assess the position of the Belgian auditor.

To be published in

INFORMATIEVERSTREKKING OVER DE OPDRACHTEN EN VERGOEDING VAN DE COMMISSARIS:

Het (ontbrekende) tiende principe in de Code Lippens?

- I. Inleiding
- II. Het reglementaire kader
 - 1. De controle van de jaarrekening
 - a) Controle en vergoeding
 - b) Transparantie van de vergoeding
 - 2. Andere opdrachten
 - a) Uitzonderlijke werkzaamheden of bijzondere opdrachten
 - b) Vergoedingen en transparantie
 - 3. Bijzondere voorzorgen voor principieel toegelaten, doch omvangrijke non-audit prestaties
 - 4. Inwerkingtreding van de nieuwe bepalingen
- III. Rapportering: een praktijkonderzoek
 - 1. De auditkantoren en de markt van de genoteerde vennootschappen
 - 2. De wettelijke controle van de (geconsolideerde) jaarrekening
 - a) Vergoeding voor de wettelijke controleopdracht
 - b) Recente tendensen in de vergoeding voor de wettelijke controleopdracht
 - c) Vergoeding voor de controleopdracht in internationaal perspectief
 - 3. Uitzonderlijke werkzaamheden of bijzondere opdrachten
 - a) Melding van de vergoeding
 - b) Omvang van de vergoeding
 - c) Soorten bijkomende opdrachten
 - 4. De verhouding van de kostprijs van de wettelijke controle van de jaarrekening tot de kostprijs van de andere diensten
- IV. Afsluitende beschouwingen

I. Inleiding

De internetbubble, financiële schandalen, boekhoudfraude, gemanipuleerde rapportering, verg(d)en een grondige herschikking van de financiële en vennootschapsreglementering. Eén van de Belgische antwoorden is de Code Lippens.¹ Negen principes moeten er toe leiden dat genoteerde vennootschappen beter worden geleid en bestuurd en vooral op een gepaste wijze over hun bestuur en beleid rapporteren.

Terecht besteedt de Code veel aandacht aan een optimale inrichting van het bestuursorgaan. Een corporate governance verslag moet er voor zorgen dat de raad van bestuur niet alleen optimaal functioneert, doch ook dat de boodschap van deugdelijk bestuur gepast wordt uitgedragen.

Op hetzelfde ogenblik laait de discussie omtrent de rapportering omtrent de bezoldigingen van de “toplui” hoog op. De naar Belgische zeden onaanvaardbare bezoldiging van de “CEO” van een kleine genoteerde vennootschap gooide veel olie op het vuur en drong een aantal andere beginselen van deugdelijk bestuur naar de achtergrond.

Een andere belangrijke speler, de commissaris, staat, althans de laatste maanden, minder op het voorplan. Noch het huidige wetsvoorstel over bestuurdersbezoldigingen noch de Code Lippens kaart de rol en de positie van de commissaris aan. Bijlage C van de Code Lippens inzake het audit committee verwijst enkel naar het toezicht op de commissaris. De vraag rijst of hiermee kan worden volstaan.

In 2002 herschikte de wetgever de positie van de commissaris en paste de regels inzake de openbaarmaking omtrent zijn prestaties aan. Deze bijdrage onderzoekt of de nieuwe reglementering de informatieverwachtingen kan inlossen en de financiële wereld de mogelijkheid biedt de verhouding tussen de commissaris en de vennootschap te evalueren.

Het eerste deel van deze bijdrage schetst kort de wettelijke bepalingen over de rol van de commissaris. In het bijzonder besteedt deel II aandacht aan de vergoeding voor de uitvoering van deze opdracht en de openbaarmaking van deze vergoeding.

Het derde deel onderzoekt aan de hand van de jaarverslagen 2003 van de aan Euronext Brussel genoteerde vennootschappen, de rapportering over de commissaris.

II. Het reglementaire kader

1. De controle van de jaarrekening

a) Controle en vergoeding

De commissaris moet voor de uitoefening van zijn controleopdracht gepast worden vergoed. Dit houdt in dat het bedrag “*de naleving van de controlenormen uitgevaardigd door het Instituut der Bedrijfsrevisoren waarborgt*”² of met de woorden van dit Instituut “*de volle kost van de controle moet dekken, in voorkomend geval, met inbegrip van de aan de*

¹ Dit is niet het enige initiatief. De wetgever paste in 2002 de vennootschapswetgeving en de financiële wetgeving aan door middel van de wetten van 2 augustus 2002.

² Artikel 134, §1 W. Venn.

ondernemingsraad te verstrekken informatie.”³ Artikel 134 W. Venn. verplicht de algemene vergadering de bezoldiging vast te stellen. Dit bedrag moet vast zijn en een wijziging vergt de instemming van de partijen. Dit laatste is een toepassing van het algemeen verbintenissenrecht.

De samenlezing van artikel 134 en 146 W. Venn. laat toe te stellen dat bovenvermelde bezoldigingsregels tevens van toepassing zijn op de controle van de geconsolideerde jaarrekening.

b) Transparantie van de vergoeding

Belgische vennootschappen zijn niet verplicht de vergoeding die de commissaris ontvangt voor de uitvoering van de wettelijke opdracht van de controle van de jaarrekeningen openbaar te maken. Luidens de vennootschapswetgeving volstaat de mededeling van de bezoldiging aan de ondernemingsraad.⁴ Verder zullen de aandeelhouders die in personam deelnemen aan de algemene vergadering die de commissaris benoemt en de vergoeding vaststelt, over deze informatie beschikken. Tot slot hebben aandeelhouders het recht hun vraagrecht terzake uit te oefenen op de algemene vergadering die de jaarrekening (al dan niet) goedkeurt.⁵

Sommige buurlanden, zoals Frankrijk en Groot-Brittannië, verplichten de vennootschap de bezoldiging van de commissaris openbaar te maken in het jaarverslag.⁶ Andere landen, zoals Nederland, verplichten vennootschappen tot niets.

Niets verhindert de Belgische vennootschap vrijwillig de bezoldiging van de wettelijke controleopdracht publiek bekend te maken. Een grote groep van genoteerde vennootschappen ging reeds tot de bekendmaking van deze vergoeding, zij het veelal cryptisch en weinig doorzichtig, over.⁷

2. Andere opdrachten

a) Uitzonderlijke werkzaamheden of bijzondere opdrachten

De commissaris mag ten gunste van de vennootschap die hij controleert uitzonderlijke werkzaamheden of bijzondere opdrachten verrichten.⁸

Uitzonderlijke werkzaamheden slaan op taken die de wetgever de commissaris toevertrouwt. Zo geldt de verplichting als commissaris een verslag op te stellen wanneer de vennootschap die hij controleert, overgaat tot een inbreng in natura.

Bijzondere opdrachten verwijzen naar de taken die de wetgever de commissaris laat verrichten voor zover zij de onafhankelijkheid niet in het gedrang brengen.

³ Instituut der Bedrijfsrevisoren, *Vademecum van de Bedrijfsrevisor 2002*, Antwerpen, Standaard uitgeverij, 2002, 579.

⁴ Artikel 158 W. Venn.

⁵ Artikel 540 W. Venn.

⁶ Bijlage 1 bevat een voorbeeld van de informatieontsluiting van de werkzaamheden en de eraan verbonden bezoldiging ten gunste van een Britse en een Franse vennootschap.

⁷ Cf. infra.

⁸ Dit volgt uit artikel 134, §2 W. Venn.

De wettelijke verplichting om te waken over zijn onafhankelijkheid wordt nader toegelicht in de artikelen 8 tot 14 van het Koninklijk Besluit van 10 januari 1994 betreffende de plichten van de bedrijfsrevisoren.⁹

In de loop der jaren heeft het Instituut der Bedrijfsrevisoren zich over de al dan niet verenigbaarheid van bepaalde prestaties gebogen en aldus de commissarissen een houvast bezorgd.¹⁰

De corporate governance wet van 2 augustus 2002 heeft dit wettelijk kader aangevuld.¹¹ Enerzijds acht de wetgever een aantal bijzondere opdrachten niet langer verenigbaar met de uitoefening van het commissarismaandaat. Anderzijds is de wetgever de mening toegedaan dat de bijzondere opdrachten die niet vermeld staan op de lijst van verboden diensten ook de onafhankelijkheid kunnen aantasten wanneer de eraan verbonden vergoeding omvangrijk is. In deze gevallen staat de dienstverlening onder bijkomend toezicht.

De lijst van bijzondere opdrachten die de onafhankelijk van de commissaris in het gedrang brengen, is geïnspireerd op de Europese Aanbeveling van 16 mei 2002 Onafhankelijkheid van de met de wettelijke controle belaste accountant in de E.U.¹² Zij ligt vevat in het koninklijk besluit van 4 april 2003 betreffende de prestaties die de onafhankelijkheid van de commissaris in het gedrang brengen¹³ en somt als onafhankelijkheidsaantastende opdrachten op:

“1° in de gecontroleerde vennootschap een beslissing neemt of in de besluitvorming tussenkomt;

2° bijstand verleent of deelneemt aan de voorbereiding of het voeren van de boekhouding of aan de opstelling van de jaarrekening of van de geconsolideerde jaarrekening van de gecontroleerde vennootschap;

3° instaat voor de opstelling, de ontwikkeling, de invoering en het beheer van technologische systemen van financiële informatie in de gecontroleerde vennootschap;

4° instaat voor het waarderen van de elementen van de jaarrekening of van de geconsolideerde jaarrekening van de gecontroleerde vennootschap indien deze een belangrijk element vormen van de jaarrekening;

5° deelneemt aan de interne auditfunctie;

6° de gecontroleerde vennootschap vertegenwoordigt bij de afwikkeling van fiscale of andere geschillen;

7° tussenkomt in de werving van personen die deel uitmaken van een orgaan of van het leidinggevend personeel van de gecontroleerde vennootschap.”

Iedere commissaris is onderworpen aan deze regeling. Bovendien zal een commissaris zijn onafhankelijkheid aangetast zien wanneer hij, of personen met wie hij een arbeidsovereenkomst heeft gesloten of met wie hij beroepshalve in samenwerkingsverband staat of de met de commissaris verbonden vennootschappen of personen zoals bepaald in artikel 11 W. Venn. een in de lijst vermelde prestatie verricht. Niet alleen wanneer deze prestatie worden geleverd ten gunste van de gecontroleerde vennootschap doch ook wanneer

⁹ B.S. 18 januari 1994.

¹⁰ Voor een overzicht zie Instituut der Bedrijfsrevisoren, *Vademecum van de Bedrijfsrevisor 2002*, Antwerpen, Standaard uitgeverij, 2002, 579.

¹¹ B.S. 22 augustus 2002.

¹² P.B. L. Nr. 191, 19 juli 2002.

¹³ B.S. 19 mei 2003.

zij verstrekt worden aan de vennootschap waarvan hij de jaarrekening controleert of een Belgische vennootschap of een Belgische persoon die met deze vennootschap is verbonden in de zin van artikel 11 of een buitenlandse dochtervennootschap van een Belgische vennootschap die onderworpen is aan de wettelijke controle van haar jaarrekening, bedoeld in de artikelen 142 en 146 W. Venn., bevindt de commissaris zich in een afhankelijke positie jegens de gecontroleerde vennootschap.

Andere opdrachten dan deze in de lijst van het koninklijk besluit van 4 april 2003 mogen niet zonder enige voorzorg ongebreideld worden verstrekt. Wanneer deze “diensten” zouden vergoed worden met een bedrag dat de vergoeding die de commissaris ontvangt voor de wettelijke controle van de jaarrekening, overstijgt, geldt een verbod tenzij voldaan wordt aan artikel 133, lid 6 W. Venn. Dergelijke omvangrijke prestaties zijn onderworpen aan een gunstig advies van het statutair ingerichte auditcomité of een gunstige beslissing van het Comité voor Advies en Controle. De regeling geldt niet voor college van commissarissen. In de rechtsleer werd er reeds op gewezen dat deze bepalingen behept zijn met een aantal onvolmaaktheden.¹⁴

Deze laatste wettelijke regeling is slechts van toepassing op commissarissen die een controleopdracht uitvoeren bij genoteerde vennootschappen of ondernemingen die deel uitmaken van een groep die verplicht is geconsolideerde jaarrekeningen op te stellen en te publiceren.

b) Vergoedingen en transparantie

De wetgever heeft niet alleen de regeling omtrent de onafhankelijkheidsaantastende prestaties herzien, ook de transparantiebepalingen omtrent de aan deze prestaties verbonden vergoedingen werden onder handen genomen.

Naar analogie met de nieuwe onafhankelijkheidseisen, heeft de wetgever de rapporteringsplicht over de door de commissaris alsook door personen binnen zijn “kring” verrichte prestaties aangescherpt. Het nieuwe kader is geënt op de oude transparantieregeling in de mate dat de wetgever nog steeds een onderscheid maakt tussen de prestaties die worden verstrekt door de commissaris en deze die worden verricht door de personen die behoren tot de kring van de commissaris.

Over beide soorten prestaties moet het jaarverslag zowel het voorwerp als de bezoldiging melden.

De nieuwe regeling breidt zowel de entiteiten waaraan prestaties werden verstrekt als het netwerk van personen waarmee de commissaris samenwerkt en waarover het jaarverslag informatie moet bevatten, uit.

¹⁴ I. De Poorter en C. Van der Elst, “De onafhankelijkheid van de commissaris”, in *Financiële regulering: op zoek naar nieuwe evenwichten*, M. Tison, C. Van Acker en J. Cerfontaine (eds.), Antwerpen, Intersentia, 2003, 343-351; H. De Wulf, “De onafhankelijkheid van de commissaris: afkoelingsperiode en vergoeding”, in *Behoorlijk vennootschapsbestuur*, H. Braeckmans en E. Wymeersch (eds.), Antwerpen, Intersentia, 2003, 162-165; F. Hellems, “De commissaris en de wet corporate governance: naar een versterkte, bij wet gespecificeerde onafhankelijkheid”, in *Nieuw Vennootschapsrecht 2002 – De Wet Corporate Governance*, Jan Ronse Instituut (ed.), Kalmthout, Biblo, 2003, 245-278; I. De Poorter, “De bezoldiging van de commissaris in het licht van de Wet Corporate Governance”, *Accountancy & Bedrijfskunde* 2003, nr. 5, 13. Dieux, X. en Willermain, D., *Corporate Governance – la loi du 2 août 2002*, Brussel, De Boeck en Larcier, 2004, 112-115.

Voortaan moet het jaarverslag iedere uitzonderlijke werkzaamheid of bijzondere opdracht van de commissaris melden wanneer deze verstrekt werd ten gunste van “*de vennootschap waarvan hij de jaarrekening controleert of een Belgische vennootschap of een Belgische persoon die met deze vennootschap is verbonden in de zin van artikel 11 of een buitenlandse dochtervennootschap van een Belgische vennootschap die onderworpen is aan de wettelijke controle van haar jaarrekening, bedoeld in de artikelen 142 en 146 W. Venn.*”.

Ook over alle taken, mandaten en opdrachten die door “*een persoon met wie de commissaris een arbeidsovereenkomst heeft gesloten of met wie hij beroepshalve in samenwerkingsverband staat of door een met de commissaris verbonden vennootschap of persoon zoals bepaald in artikel 11*” W. Venn. worden verricht ten gunste van de in de vorige paragraaf vermelde entiteiten moet de bezoldiging worden gemeld.

3. Bijzondere voorzorgen voor principieel toegelaten, doch omvangrijke non-audit prestaties

De wetgever achtte het noodzakelijk voor genoteerde vennootschappen en vennootschappen die deel uitmaken van een groep die geconsolideerde jaarrekeningen moeten opstellen en publiceren, bijkomende voorzorgen te nemen ter bescherming van de commissaris die zelf of waarvan iemand uit zijn “kring” aanvullende prestaties verricht. Wanneer de vergoeding voor diensten, andere dan de wettelijke controle van de jaarrekening, hoger ligt dan deze voor de wettelijke controle van de jaarrekening, moet, opdat deze dienst geoorloofd kan zijn, het auditcomité een gunstig advies of het advies- en controlecomité op de onafhankelijkheid van de commissaris een gunstige beslissing hebben verstrekt of een college van commissarissen zijn ingericht.

Prestaties die verband houden om “*de economische en financiële gegevens van een derde onderneming die de vennootschap of een van haar dochtervennootschappen wenst te verwerven of verworven heeft*” moeten niet in kaart worden gebracht om de “one-to-one” verhouding te berekenen.

De rechtsleer heeft de praktische moeilijkheden terzake al uitvoerig belicht.¹⁵ Naast de praktische moeilijkheden om deze verplichtingen op gepaste wijze te implementeren, rijst de vraag of een aandeelhouder of belegger in de mogelijkheid verkeert de toepassing van de regels te controleren.

4. Inwerkingtreding van de nieuwe bepalingen

De wetgever verleende de Koning de bevoegdheid om op gepaste wijze een aantal beginselen nader uit te voeren en de inwerkingtreding vast te leggen. Dit geschiedde in het

¹⁵ Dieux, X. en Willermain, D., *Corporate Governance – la loi du 2 août 2002*, Brussel, De Boeck en Larcier, 2004, 111-112; H. De Wulf, “De onafhankelijkheid van de commissaris: afkoelingsperiode en vergoeding”, in *Behoorlijk vennootschapsbestuur*, H. Braeckmans en E. Wymeersch (eds.), Antwerpen, Intersentia, 2003, 161-162; I. De Poorter en C. Van der Elst, “De onafhankelijkheid van de commissaris”, in *Financiële regulering: op zoek naar naar nieuwe evenwichten*, M. Tison, C. Van Acker en J. Cerfontaine (eds.), Antwerpen, Intersentia, 2003, 337-340; F. Hellemans, “De commissaris en de wet corporate governance: naar een versterkte, bij wet gespecificeerde onafhankelijkheid”, in *Nieuwe Vennootschapsrecht 2002 – De Wet Corporate Governance*, Jan Ronse Instituut (ed.), Kalmthout, Biblo, 2003, 271-272.

uitvoeringsbesluit van 4 april 2003. Het is de commissaris sinds 1 oktober 2003 niet toegelaten een prestatie vermeld in de lijst van de onverenigbare prestaties te verrichten. Wanneer de bezoldiging voor de bijkomende prestaties de “audit fee” overstijgt dient sinds dezelfde datum een advies of instemming te worden gevraagd of een college van commissarissen ingericht zijn. Het verslag aan de Koning stelde terzake: *“deze inwerkingtreding wordt in dit koninklijk besluit vastgelegd waarbij de gewenste rechtszekerheid wordt verzekerd. Inderdaad, artikel 4 voorziet in een uitgestelde inwerkingtreding van de wettelijke bepalingen om de bedrijfsrevisoren toe te laten zich voor de te bereiden op de nieuwe bepalingen”*.

Waar wij nog kunnen instemmen met deze vaststelling van rechtszekerheid wat de lijst van onverenigbaarheden en in zekere mate de toepassing van de “one-to-one” verhouding betreft, zijn wij van oordeel dat dit veel minder het geval is voor de nieuwe rapporteringsverplichtingen.

Een koninklijk besluit waarin de categorieën van bijkomende prestaties worden vastgesteld, laat eind december 2004 immers nog steeds op zich wachten. Vennootschappen zijn sinds 1 oktober 2003 verplicht vanaf het begin van een nieuw mandaat van de commissaris het jaarverslag op te smukken met gedetailleerde informatie over de opdrachten en de eraan verbonden vergoedingen die de commissaris en zijn “kring” hen verstrekte.¹⁶ Waaruit die gedetailleerde informatie moet bestaan, is niet duidelijk. Uit het advies van de Hoge Raad voor de Economische Beroepen van 1 maart 2004 volgt dat er reeds een voorontwerp van koninklijk besluit bestaat. Dit voorontwerp onderscheidt vijf categorieën van bijkomende diensten. De Hoge Raad dringt terzake aan om verdere verfijningen aan te brengen.¹⁷ Er mag worden gehoopt dat deze leemte in het wettelijke kader spoedig wordt weggewerkt en men zich richt naar het Franse rapporteringssysteem.

III. Rapportering: een praktijkonderzoek

Uit het reglementaire kader volgt dat vennootschappen over een aantal werkzaamheden van de commissaris moeten rapporteren. Dit deel van deze bijdrage rapporteert de meldingen in het jaarverslag 2003 van aan Euronext Brussel genoteerde vennootschappen. Van ruim 70% van de vennootschappen werden zowel het jaarverslag 2003 als de oproepingen tot de algemene vergaderingen die overging tot de benoeming van een commissaris tijdens de periode 2002-2004 onderzocht (tabel 1). Van een aantal vennootschappen werd enkel het jaarverslag 2003 of de oproeping tot de algemene vergadering die overging tot de benoeming van een commissaris onderzocht. De overige vennootschappen zijn slechts in het onderzoek betrokken voor de analyse van de identiteit van de commissaris, die uit andere bronnen werd afgeleid. Slechts de Nationale Bank en een aantal vennootschappen dat noteert aan de tweede markt werden niet onderzocht.

Zowel de wettelijk verplichte vermeldingen omtrent de bijkomende prestaties van de commissaris als de vrijwillige meldingen van de vergoeding van de wettelijke controleopdracht komen aan bod. De volgende paragraaf start met een overzicht van de concentratie van de commissarismandaten in België. Daarna komen achtereenvolgens de bezoldiging van de wettelijke controleopdracht, deze voor de bijzondere opdrachten en de

¹⁶ Tenminste 40% van de genoteerde vennootschappen vernieuwde het mandaat van de commissaris tijdens de algemene vergadering van 2004.

¹⁷ Bijlage 2 geeft de uitsplitsing zoals gewenst door de Hoge Raad voor de Economische Beroepen.

“one-to-one” verhouding aan bod. De bijdrage sluit af met een aantal algemene beschouwingen en voorstellen tot verbetering van het huidige wettelijke kader.

Tabel 1: Vennootschappen en onderzochte bronnen

	aantal venn.	%
Jaarverslag 2003 en oproepingen 2002-2004	94	70,7%
Enkel jaarverslag 2003	20	15,0%
Enkel oproepingen 2002-2004	8	6,0%
Subtotaal	122	91,7%
Andere vennootschappen	11	8,3%
Totaal	133	100%

Bron: eigen onderzoek

1. De auditkantoren en de markt van de genoteerde vennootschappen

In verschillende landen heeft men vastgesteld dat de Big Four auditkantoren - Ernst&Young, PriceWaterhouseCoopers, KPMG en Deloitte & Touche – de markt van de controle van de financiële gegevens overheersen.

In de VS onderzocht de General Accounting Office (GAO) – die voortaan de naam draagt van de Government Accountability Office – in opdracht van het Amerikaanse parlement de consolidatie en de competitie in de auditsector.¹⁸ De GAO stelde vast dat 78% van alle genoteerde vennootschappen met een omzet van meer dan 250 mln. \$ als auditor één van de Big Four auditkantoren hebben. 22% is in handen van E&Y, 21% van PWC, 19% van KPMG en 16% van Deloitte & Touche. Wanneer omzet als criterium wordt gebruikt, blijkt zelfs dat 99% van de gecontroleerde omzet van de gecontroleerde vennootschappen door een Big Four wordt gecontroleerd.

Jaarlijks onderzoekt het Britse tijdschrift *Accountancy* de vergoedingen voor audit en non-audit diensten bij de 100 FTSE-bedrijven.¹⁹ Dit onderzoek duidt ook de concentratie van de Britse auditmarkt aan. Sinds 2003 controleren de Big Four alle 100 grote Britse bedrijven. In 2004 hield PWC 43,5 mandaten, KPMG 20,5, Deloitte & Touche 20 en E&Y 16.

Bij de Belgische genoteerde vennootschappen is de concentratie nog niet zo hoog. De Big Four auditkantoren hebben 63% van alle mandaten. Deloitte & Touche controleert bijna 1 op 4 vennootschappen, de overige drie grote kantoren controleren ieder tussen 11 en 15% van de vennootschappen.

Deloitte & Touche is het enige kantoor dat sinds het begin van het nieuwe millennium zijn positie wist te versterken. Dit is wellicht te wijten aan de “overname” van het Belgische

¹⁸ General Accounting Office, *Public Accounting Firms – Mandated Study on Consolidation and Competition*, Washington D.C., July 2003, nr. GAO-03-864, p. 22-23.

¹⁹ L. Fisher, “Big Four hit by 14% fall in FTSE 100 audit client fees”, *Accountancy*, September 2004, p. 35.

kantoor van Arthur Andersen. De sommatie van het aandeel van beide kantoren in 2000, leidt ook hier tot de vaststelling dat Deloitte & Touche marktaandeel moest prijsgeven.

Uit de overige gegevens blijkt dat voornamelijk kleine kantoren meer opdrachten bij genoteerde vennootschappen uitvoeren. Immers de zogenaamde “mid-tier” kantoren waartoe onder meer Grant Thornton behoort, bleek niet in staat veel marktaandeel te winnen.

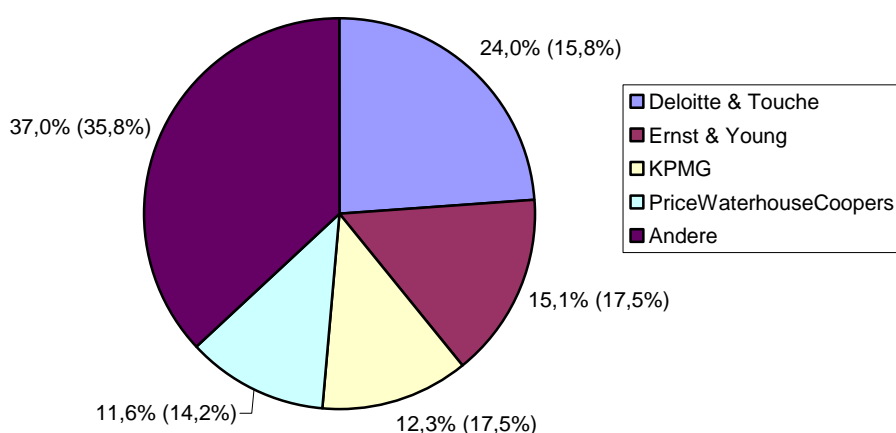
De laatste kolom in tabel 2 informeert omtrent de marktaandelen van de grote auditkantoren bij de 5000 grootste bedrijven. De Big Four beheerst ongeveer de helft van de markt, aanzienlijk minder dan bij de genoteerde vennootschappen. Deloitte & Touche blijkt ook bij deze groep vennootschappen over het grootste aantal mandaten te beschikken. Van de “Big Four” blijkt enkel PWC relatief over meer mandaten te beschikken bij de Top-5000 dan bij genoteerde vennootschappen.

Tabel 2: Concentratie van commissarismandaten

commissaris	genoteerde vennootschappen 2003-2004	genoteerde vennootschappen 2000-2001	Trends top-5000 vennootschappen
Deloitte & Touche	23,97%	15,8%	15,12%
Ernst & Young	15,07%	17,5%	11,62%
KPMG	12,33%	17,5%	10,62%
PriceWaterhouseCoopers AA	11,64%	14,2%	12,08%
		9,2%	
<i>Subtotaal</i>	<i>63,01%</i>	<i>64,2%</i>	<i>49,44%</i>
Grant Thornton, Lippens & Rabaey	4,79%	6,7%	1,96%
Goossens/ Goossens, Gossart en Joos	3,42%	4,2%	
Van Passel, Mazars & Guerard	3,42%	4,2%	1,28%
Saintenoy, Comhaire en C°	2,74%		
PKF/Clybouw	2,74%		
Deschamps, Godefroid, Verset en C°	2,05%	3,3%	
BDO	2,05%		2,56%
<i>Subtotaal</i>	<i>21,23%</i>		
commissarissen	120	109	
college van commissarissen	13	16	
totaal aantal commissarissen	146	141	

Bron: eigen onderzoek; C. Van der Elst, “De onafhankelijke commissaris: transparantie en juridisch-economische beoordeling van het Belgisch normerend kader”, *Tijdschrift voor Rechtspersoon en Vennootschap*, 2002, tabel 2, p. 136 en X., “Welke bedrijfsrevisor in België heeft de meeste topbedrijven als klant?”, *Trends*, 2 december 2004, p. 66

audit genoteerde vennootschappen in 2004 (2000/2001)

Het onderste deel van de tabel verstrekt informatie over de colleges van commissarissen. Eén genoteerde vennootschap op tien, laat de controle van de jaarrekeningen uitvoeren door een college van commissarissen. Bij twee genoteerde vennootschappen bestaat het college uit twee commissarissen die behoren tot dezelfde groep, maar met een verschillende vennootschap.

Geen enkele vennootschap heeft een college van meer dan 2 commissarissen ingericht.

2. De wettelijke controle van de (geconsolideerde) jaarrekening

a) Vergoeding voor de wettelijke controleopdracht

Zoals boven aangestipt vergt de wetgever een intern of extern georganiseerd toezicht op de uitvoering van aanzienlijke bijkomende prestaties van de commissaris bij genoteerde entiteiten. Wanneer de vergoedingen voorspruitend uit deze bijkomende prestaties de “audit fee” overschrijden, moet een auditcomité of het Controle- en Adviescomité op de onafhankelijkheid van de commissaris zijn fiat geven, dan wel moet er een college van commissarissen ingericht zijn.

Onverminderd de vraag of deze wettelijke bepaling zijn doel niet voorbijschiet en of een aanpassing zich opdringt, leidt iedere schending tot aansprakelijkheid.

Of een dergelijk systeem adequaat functioneert, moet de “markt” kunnen beoordelen. Dit kan slechts indien vennootschappen hierover op gepaste wijze rapporteren.

Het gebrek aan transparantie ondergraaft het systeem grotendeels. Wanneer de vennootschap de vergoeding voor de wettelijke controle van de jaarrekening niet meedeelt, blijft de “stakeholder” in het ongewisse over de naleving ervan. De vrijwillige openbaarmaking kan hieraan tegemoet komen. Vele, doch zeker niet alle vennootschappen verstrekken vrijwillig

bijkomende informatie. Bovendien is de informatie niet steeds duidelijk noch wordt gemeld of de bezoldiging de belasting op de toegevoegde waarde omvat of niet. Er mag eerder worden gesproken van een bekendmaking zonder transparantie.

Tabel 3 geeft een overzicht van het beschikbare cijfermateriaal. Iets meer dan de helft van de vennootschappen ontsluit informatie over de vergoeding die de commissaris voor de controle van de statutaire jaarrekening. Deze vergoeding bedraagt gemiddeld iets meer dan 60.000 euro, terwijl de mediaanwaarde slechts 33000 euro belooft. Het gemiddelde wordt aanzienlijk beïnvloed door een aantal honoraria dat veel hoger ligt. Bij drie vennootschappen ligt de vergoeding boven 300.000 euro, met een maximale vergoeding van 420.000 euro. Bij meer dan 10% van de vennootschappen die het honorarium van de commissaris vermelden, voert deze laatste de controle uit voor minder dan 10.000 euro met een minimaal bedrag van 2058 euro voor de controle van een “mono-holding”.

Over de vergoeding voor andere wettelijke controleopdrachten, zoals deze voor de geconsolideerde jaarrekening, deze voor de controle van dochtervennootschappen of voor de gehele groep, wordt veel minder gecommuniceerd. Hoogstens 11% van de vennootschappen informeert de markt over de honoraria verbonden aan deze controleplichten. Nochtans lijkt deze informatie het meest relevant als “proxy” ter beoordeling van de grondigheid van de doorlichting van de vennootschap door de commissaris en/of het auditkantoor.

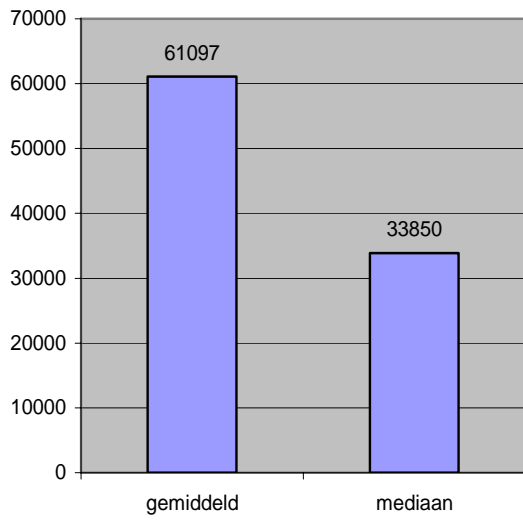
De bezoldiging voor de controle van de vennootschappen die behoren tot een groep bedraagt gemiddeld 1.255.000 euro, met een maximum van ruim 7.100.000 euro, maar met een minimum van slechts 53.000 euro.²⁰ Het maximale bedrag werd aangerekend aan een grote bank, het minimum werd betaald door een kleine genoteerde vennootschap die actief is in de technologiesector.

Een (beperkt) aantal vennootschappen rapporteert de kostprijs van de controle van de geconsolideerde jaarrekening, de jaarrekeningen van de dochters van de vennootschap of van de vennootschap en haar (Belgische) dochterondernemingen. De geringe informatieontsluiting laat niet toe gedetailleerde conclusies te trekken uit de openbaargemaakte gegevens.

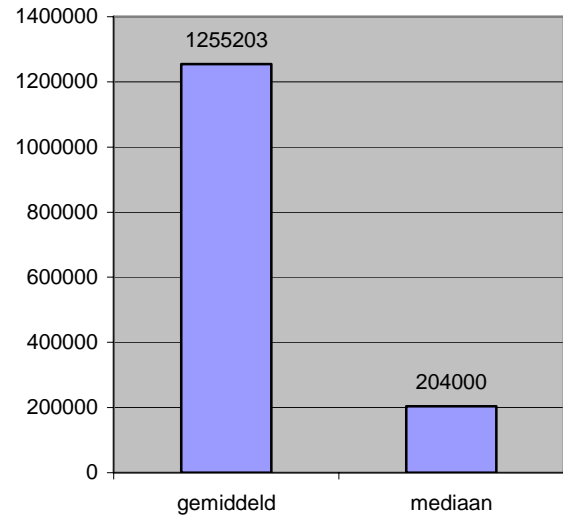
Twee vennootschappen lichten niet toe welke tegenprestatie de commissaris levert voor het vermelde bedrag. In twee andere gevallen is het zelfs niet duidelijk of de gemelde vergoeding op de controle of op de andere prestaties die de commissaris mag verrichten slaat.

²⁰ Niet in alle gevallen is het duidelijk of alleen de Belgische of alle vennootschappen van de groep werden gecontroleerd.

controle statutaire jaarrekening (in euro)

controle van de groep (in euro)

Tabel 3: Vergoedingen voor de uitoefening van de opdracht van wettelijke controle van de jaarrekeningen (in euro)

	statutaire rekening	gecons. rekening	statut. en gecons. rekeningen	rekeningen dochters	groep	venootschap en dochters	onduidelijk	onduidelijk audit of non-audit
gemiddeld	61.097	41.200	75.972	199.979	1.255.203	53.250	187.000	132.265
st. afw.	80.226	32.662	67.179	331.128	2.083.172			
mediaan	33.850	28.000	41.850	69.034	204.000			
minimum	2.058	9.915	17.972	15.800	53.600	51.500	126.000	112.501
maximum	420.000	107.260	233.760	790.397	7.126.315	55.000	248.000	152.028
N	64	8	10	5	14	2	2	2
% van alle venootschappen	52,0%	6,6%	8,3%	4,1%	11,6%	1,6%	1,6%	1,6%

Bron: eigen onderzoek

Het onderzoek bracht ook aan het licht dat in bepaalde gevallen met de regel van een vast bedrag voor de periode van drie jaar lichtzinnig wordt omgesprongen. Bij een grote holdingvennootschap waar op het eerste gezicht geen bijzondere wijzigingen optraden, verdubbelde de algemene vergadering een jaar na de benoeming de bezoldiging van de commissaris.

In de oproeping tot de algemene vergadering van 2002 meldde een vennootschap dat de bezoldiging van de commissaris 20.500 euro zal bedragen. Het jaarverslag maakt melding van een bezoldiging voor het mandaat van commissaris van ruim 29.000 euro. Bij een andere vennootschap maakt de oproeping melding van een bedrag van 55.000 euro, het jaarverslag houdt het op 45.480 euro. In dit geval zou de B.T.W. het verschil kunnen verklaren.

b) Recente ontwikkelingen van de bezoldiging van de commissaris

Er rijst ook de vraag of de schokkende gebeurtenissen in de financiële sector en de vele nieuwe bepalingen die al dan niet naar aanleiding van de schandalen werden uitgevaardigd, de vergoeding voor de wettelijke controleopdracht heeft doen toenemen. Hierover bestaat weinig cijfermateriaal. In de periode 2000/2001 hebben wij een vergelijkbaar onderzoek uitgevoerd. De informatieontsluiting was enkele jaren geleden uiterst summier. De bevindingen worden samengevat in tabel 4. De gegevens lijken te bevestigen dat de commissaris de meerkost die voortvloeit uit nieuwe bepalingen doorrekent aan de cliënten. Zowel het gemiddelde als de mediaanwaarde zijn drie jaar later aanzienlijk toegenomen.

Tabel 4: vergoeding voor de wettelijke controleopdracht tijdens de periode 2000/2001

	statutair	groep	onduidelijk
gemiddeld	27796	180991	156932
st. afw.	27240	275995	561694
mediaan	19212	59742	40902
maximum	80000	17850	9916
minimum	12395	788512	3267000
N	6	7	33

Bron: C. Van der Elst, "De onafhankelijke commissaris: transparantie en juridisch-economische beoordeling van het Belgisch normerend kader", *Tijdschrift voor Rechtspersoon en Vennootschap*, 2002, tabel 7, p. 140.

c) De vergoeding voor de controleopdracht in internationaal perspectief

De globalisering en internationalisering van de markten roepen de vraag op of gelijkaardige vergoedingen terug te vinden zijn in andere landen. Het bovenvermeld onderzoek voor de 100 grootste Britse vennootschappen verstrekt terzake enig inzicht. Op groepsniveau werd in 2003 gemiddeld 3,97 mln. euro betaald, met een maximum van 27 mln. euro²¹ en een minimum van ongeveer 150.000 euro. Gelet op de gemiddelde omvang van deze vennootschappen, hoeft het niet te verbazen dat de honoraria aanzienlijk hoger liggen.

²¹ Voor de controle van Shell Transport & Trading.

3. Uitzonderlijke werkzaamheden of bijzondere opdrachten

a) Melding van de vergoeding

Zoals boven vermeld, is de raad van bestuur verplicht in zijn jaarverslag het voorwerp en de bezoldiging verbonden aan de uitzonderlijke werkzaamheden of bijzondere opdrachten van de commissaris of iemand uit zijn kring te melden. Ongeveer drie vennootschappen op vier maakt melding van de vergoeding die voor de bijkomende prestaties werd betaald (tabel 5). In een aantal gevallen wordt expliciet vermeld dat de commissaris geen bijkomende prestaties leverde.

Tabel 5: Melding van de andere opdrachten in het jaarverslag

Melding bedrag	85	74,56%
geen melding	29	25,44%
jaarverslagen 2003	114	

Bron: eigen onderzoek

In de meerderheid van de gevallen waar het jaarverslag melding maakt van de bezoldiging voor de bijzondere opdrachten, valt niet af te leiden aan wie deze prestaties werden geleverd. In de meeste gevallen bevat het jaarverslag slecht één verslag van de raad van bestuur en loopt de becommentariëring van de statutaire rekening over in deze van de geconsolideerde rekening. Een minderheid van de vennootschappen duidt de vergoeding aan die door de genoteerde entiteit aan de commissaris of de personen waarmee hij samenwerkt worden betaald. Een nog kleinere groep vermeldt de bezoldigingen van de commissaris en zijn kring voor de prestaties die werden geleverd aan de groep die door de genoteerde vennootschap wordt gecontroleerd.

b) Omvang van de vergoeding

De genoteerde entiteiten betaalden in 2003 gemiddeld 115.000 euro voor bijzondere werkzaamheden die de commissaris en zijn kring verrichtten (tabel 7). Dit gemiddelde wordt gestuurd door aanzienlijke vergoedingen van meer dan 800.000 euro die twee Bel-20 bedrijven betaalden. Dit verklaart de lage mediaanwaarde van slechts 7.700 euro. Zes vennootschappen vroegen geen bijkomende werkzaamheden. In een enkel geval werd gemeld dat de vennootschap een ander kantoor inschakelt, indien de wet de tussenkomst van de commissaris niet verplicht.

Wanneer het jaarverslag melding maakt van de vergoeding van de commissaris en zijn kring voor prestaties geleverd aan de groep, gelden vergelijkbare verhoudingen. Een hoog gemiddelde van ongeveer 800.000 euro met een lage mediaanwaarde van minder dan 40.000 euro. In een enkel geval werd aan het “netwerk” van de commissaris niet minder dan 5,5 mln. euro betaald voor bijkomende prestaties. Vooral de vergoeding van meer dan 2 mln. euro voor bijzondere opdrachten bij een kleine beursgenoteerde vennootschap waarvan onlangs ook de bezoldiging van de CEO ter discussie stond, springt in het oog.

Voor de grote groep van vennootschappen waarvan niet kon worden uitgemaakt of de vergoeding betrekking heeft op prestaties die werden geleverd aan de genoteerde vennootschap of aan de groep, gelden bedragen die zich logischerwijze situeren tussen de twee bovenvermelde categorieën.

Uit het beperkte cijfermateriaal dat beschikbaar is, blijkt dat niet alleen de vergoedingen voor de wettelijke controleopdracht toenamen. Volgens het beschikbare cijfermateriaal uit 2000-2001²² blijkt dat toen gemiddeld 162.000 euro werd besteed aan bijkomende opdrachten, met een mediaan van 38.000 euro en een maximum van ongeveer 1,6 mln. euro, aanzienlijk minder dan de bedragen die voor 2003 werden opgetekend.

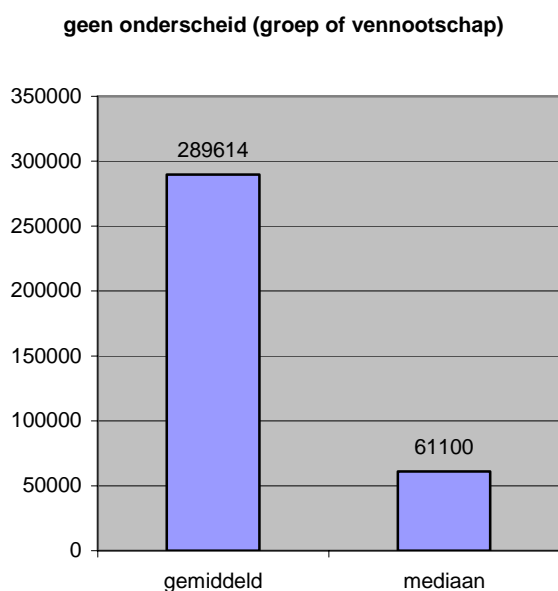
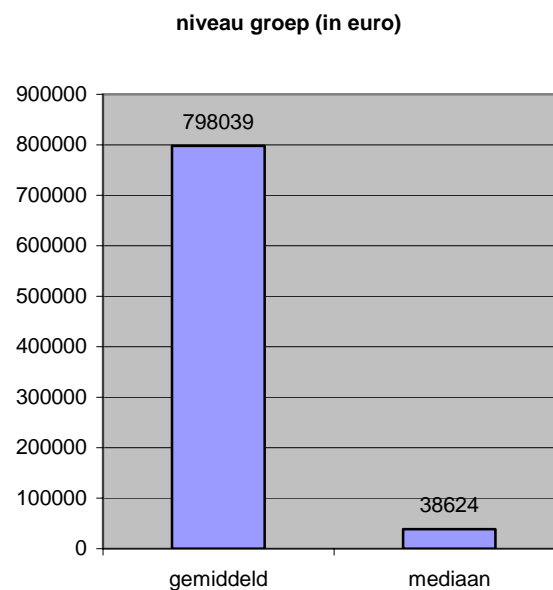
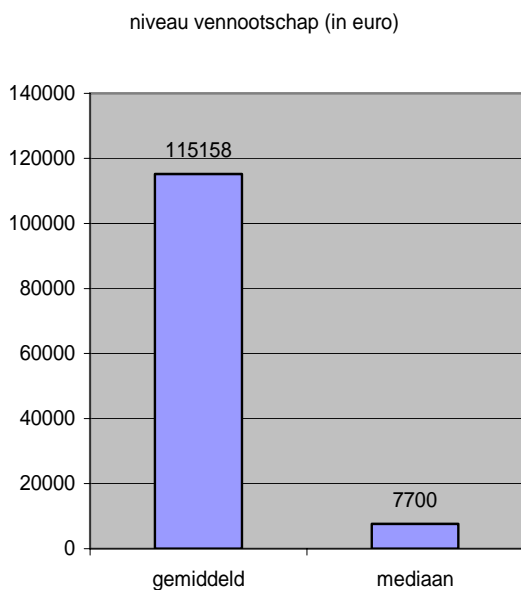
De vergoedingen voor bijkomende prestaties liggen bij de 100 grootste Britse vennootschappen aanzienlijk hoger op 5,25 mln. euro met een maximum voor BP van ruim 45 mln. euro.

Tabel 6: Vergoeding voor de bijkomende prestaties (in euro)

	niveau vennootschap	niveau groep	onduidelijk welk niveau
gemiddeld	115.158	798.039	289.614
st. afw.	271.455	1.480.189	765.961
mediaan	7.700	38.624	61.100
maximum	910.464	5.491.456	4.423.023
minimum	0	0	2.600
N	28	18	51
waarvan geen bijk. bezoldiging	6	6	

Bron: eigen onderzoek

²² C. Van der Elst, "De onafhankelijke commissaris: transparantie en juridisch-economische beoordeling van het Belgisch normerend kader", *Tijdschrift voor Rechtspersoon en Vennootschap*, 2002, tabel 5, p. 138.

c) Soorten bijkomende opdrachten

De wetgever vergt niet alleen dat de bezoldiging van de bijkomende prestaties wordt gerapporteerd doch ook dat een indeling naar soort bijkomende taken wordt bekendgemaakt. De meeste vennootschappen beperken hun toelichting tot de melding dat bijzondere of specifieke opdrachten werden verricht voor een bepaald bedrag. Een beperkt aantal vennootschappen licht toe dat bijkomende diensten van fiscale of juridische aard werden verstrekt. Het voorbije jaar deden ook een aantal vennootschappen beroep op de commissaris om hen te begeleiden met de overgang naar het nieuwe boekhoudkundige referentiekader IAS/IFRS.

Een aantal meldingen roept vragen op over de onafhankelijkheid van de commissaris. Zo meldde één vennootschap dat de bijkomende opdrachten onder meer bestonden uit een interne audit.

4. De verhouding van de kostprijs van de wettelijke controle van de jaarrekening tot de kostprijs van de andere diensten

Uit het bovenstaande valt af te leiden dat beleggers en aandeelhouders slechts in beperkte mate in de mogelijkheid verkeren te onderzoeken in welke mate de regeling inzake de “one-to-one” verhouding op de vennootschap van toepassing is. In vele gevallen is er geen melding in het jaarverslag of de commissaris of iemand uit zijn kring uitzonderlijke opdrachten verrichtten. Indien deze informatie werd ontsloten, blijft het vaak onduidelijk of de prestaties werden geleverd aan de genoteerde vennootschap of aan een entiteit die behoort tot de groep van de genoteerde vennootschap.

Wat de meldingen van de vergoeding voor de wettelijke controleopdracht betreft, gelden vaak dezelfde bedenkingen. Indien deze vergoeding wordt bekendgemaakt, is het niet steeds duidelijk op welke tegenprestatie deze vergoeding slaat. In een aanzienlijk aantal gevallen vermeldt de oproeping tot de algemene vergadering het honorarium van de commissaris voor de drie volgende boekjaren. Deze vermeldingen in de oproepingen voor de algemene vergaderingen van 2004 mogen derhalve niet gebruikt worden om de “one-to-one” verhouding te berekenen van de vergoeding voor de bijzondere werkzaamheden die vermeldt worden in het jaarverslag 2003.

Slechts in twintig gevallen was het mogelijk de verhouding van de audit fee tot de non audit fee op het niveau van de vennootschap te bepalen. Dit was ook het geval voor 11 groepen. Op het vennootschapsniveau ligt het gemiddelde ruim boven één, terwijl de mediaan aanzienlijk lager ligt op 0,67 (tabel 7). Het maximum van ruim 10 verklaart het verschil. Bij zeven vennootschappen ligt de ratio boven één.

Op groepsniveau liggen de verhoudingen anders. De mediaanwaarde overstijgt één terwijl het gemiddelde deze kritische waarde niet overstijgt. Het maximum ligt met 2,7 aanzienlijk lager op het niveau van de groep dan met 10 op vennootschapsniveau.

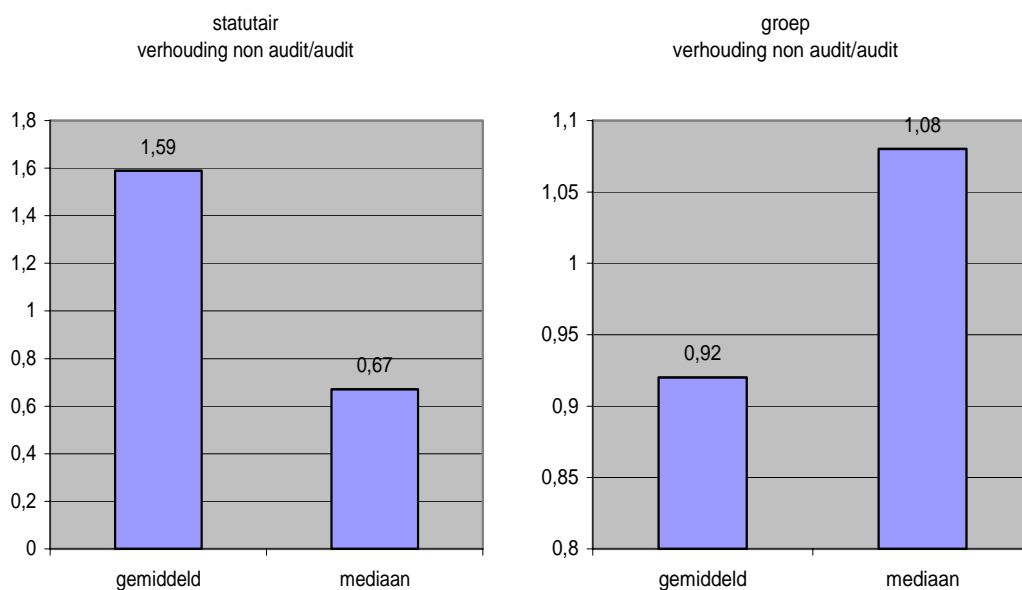
In zes gevallen ligt de ratio op groepsniveau boven één.

Deze verhoudingen wijken niet aanzienlijk af van deze die gelden bij de 100 grootste Britse vennootschappen waar het gemiddelde in 2003 1,3 bedroeg met een maximum van 8,8 bij BskyB.

Tabel 7: Verhouding van de “non audit fee” tot de “audit fee”

	Vennootschap	Groep
gemiddeld	1,59	0,92
st. afw.	2,51	0,89
mediaan	0,67	1,08
maximum	10,24	2,71
minimum	0	0
N	20	11
waarvan geen bijk. bezoldiging	5	4

Bron: eigen onderzoek

Uit bovenstaande tabel mag niet afgeleid worden dat een aanzienlijk aantal vennootschappen de bijzondere bijkomende veiligheidsmaatregelen van het advies van het auditcomité of van het Advies en Controlecomité moet inwinnen of een college van commissarissen moet inrichten. Immers omvatten de vergoedingen in een aantal gevallen bezoldigingen voor prestaties verbonden aan een “due diligence” die niet moeten worden meegeteld in de teller. Het jaarverslag bevat evenwel geen gedetailleerde informatie terzake. Hoogstens wordt medegedeeld dat de bijzondere opdrachten onder meer betrekking hadden op “due diligence” taken.

IV. Afsluitende beschouwingen

Bovenvermelde analyse toont aan dat de rapportering over de commissaris onvolmaakt is. Het is als aandeelhouder of investeerder niet mogelijk om op basis van de publiek bekendgemaakte informatie zich een degelijk beeld te vormen over de omvang van de tussenkomst van de commissaris en zijn netwerk. Dat meer informatie noodzakelijk is, blijkt ook uit een recente nieuwe denkpiste. Onlangs werd de idee geopperd om, naar een voorstel uit 1982, de aansprakelijkheid van de bedrijfsrevisor te beperken tot 50 maal de vergoeding die hij voor de uitvoering van de wettelijke opdrachten ontvangt.²³ Indien dergelijke voorstel een wettelijke basis verwerft, moet dit gepaard gaan met de bekendmaking van de honoraria van de bedrijfsrevisor.

Om het tekort aan informatie weg te werken, kunnen er verschillende pistes worden bewandeld.

Een eerste mogelijkheid bestaat er in te zorgen voor een aangepast “deugdelijk” transparantiekader. Gelet op de onvolledige informatieontsluiting en de vele onduidelijkheden

²³ Zie onder meer KB, « Bedrijfsrevisoren vragen beperking aansprakelijkheid », *De Tijd*, 21 december 2004, p. 8.

in het jaarverslag van de genoteerde vennootschappen, kan de Code Lippens een tiende principe bevatten dat ertoe strekt de vennootschappen ertoe te brengen de vergoeding voor de controle van de (geconsolideerde) jaarrekeningen op gepaste wijze te ontsluiten. Deze informatie, die onder meer in Frankrijk, Groot-Brittannië en de Verenigde Staten beschikbaar is, kan het vertrouwen van de financiële markten in de controle door de commissaris versterken.

Een andere mogelijkheid kan er in bestaan het wettelijk kader aan te passen en vennootschappen te verplichten meer informatie te verstrekken over de werkzaamheden van de commissaris. Wat de non-audit werkzaamheden betreft, biedt het huidige wettelijke kader reeds de nodige mogelijkheden. Er schort voorlopig nog iets aan de uitvoering. De bekendmaking van de vergoeding voor de auditwerkzaamheden noopt tot een wijziging van het Wetboek van vennootschappen.

Beide mogelijkheden vergen toezicht. Uit de analyse van de bekendmaking van de bijkomende bezoldigingen blijkt dat zelfs een wettelijke bepaling één op vier vennootschappen er niet van weerhoudt de informatie niet te ontsluiten. Een zichtbare hand kan nodig zijn om de grote groep van betrokkenen die zich “deugdelijk” gedragen doch meegesleurd worden in een negatieve spiraal zoals we die onlangs hebben beleefd, te behoeden voor verder onheil.

Bijlage 1:

Informatieontsluiting over de opdrachten en de eraan verbonden vergoedingen bij een Franse vennootschap

en millier d'euros	Ernst&Young				PricewaterhouseCoopers				Mazars&Guérard				Total			
	2003	%	2002	%	2003	%	2002	%	2003	%	2002	%	2003	%	2002	%
Audit																
Mission de base	5565	56%	4851	36%	6429	39%	5574	26%	3414	42%	3062	48%	15408	45%	13487	32%
Travaux complémentaires	1620	16%	3321	24%	5101	30%	9276	42%	1586	20%	1104	17%	8307	24%	13701	33%
Missions accessoires	154	2%	834	6%	117	1%	355	2%	135	2%	482	8%	406	1%	1671	4%
Sous-total	7339	74%	9006	66%	11647	70%	15205	70%	5135	64%	4648	73%	24121	70%	28859	69%
Juridique, fiscal, social	1410	1%	2781	20%	3917	24%	4334	20%	2847	35%	1682	26%	8174	23%	8797	21%
Technologies de l'information	0	0%	665	5%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	665	1%
Conseil en organisation	883	9%	874	6%	352	2%	2009	9%	13	0%	0	0%	1248	4%	2883	7%
Autres	291	3%	368	3%	687	4%	230	1%	97	1%	84	1%	1075	3%	682	2%
Sous-total	2548	26%	4688	34%	4956	30%	6573	30%	2957	36%	1766	27%	10497	30%	13027	31%
Total	9923		13694		16603		21778		8092		6414		34618		41886	

Bron: *Rapport annuel 2003 BNP Paribas*, p. 137.

Informatieontsluiting over de opdrachten en de eraan verbonden vergoedingen bij een Britse vennootschap

	2004	2003
	£000	£000
Auditors remuneration		
audit fees	205	195
audit-related services	45	0
taxation services	430	135
other services	77	72

Auditors' remuneration for audit-related services includes £25,000 in respect of the interim review (2003: £nil) and £20,000 (2003: £nil) in respect of advice relating to International Financial Reporting Standards.

Remuneration paid to the auditors in respect of taxation services was incurred primarily in connection with corporate activity in the year, such as the Group's retirement from the Gunwharf Quays limited partnership, re-financing and corporate structuring.

Remuneration paid to the auditors in respect of other services relates largely to financial due diligence.

Audit fees for the Company in the year were £10,000 (2003: £10,000).

Bron: *Annual Report The Berkeley Group Plc 2003*, p. 50.

Bijlage 2 : Informatieontsluiting zoals gewenst door de Hoge Raad voor de Economische Beroepen

Bedrag van de honoraria	Gestort door de vennootschap			Gestort door een gecontroleerde Belgische entiteit			Gestort door een gecontroleerde buitenlandse entiteit		
	aan de C	aan de V	aan de G	Aan de C	aan de V	aan de G	aan de C	aan de V	Aan de G
Voorwerp									
<i>Controle van de jaarrekening</i> (*)									
Opdrachten jegens ondernemingsraad									
Andere wettelijke opdrachten									
Andere bijkomende of uitzonderlijke opdrachten:									
• Fiscaal advies									
• Waarderen van elementen van de jaarrekening van de gecontroleerde vennootschap (voor zover zij geen significant element vormen van de jaarrekening)									
• Sociaal advies									
• Advies in het kader van herstructureringen									
• Milieu-advies									
• Kwaliteitscertificaat van informatie op websites van vennootschappen									
• Andere (significante) opdrachten buiten de wettelijke controle-opdracht (uit te splitsen)									
-									
-									
• Andere (niet significante) opdrachten buiten de wettelijke controle-opdracht									

aan de C : aan de commissaris

aan de V: aan de vennootschap (personen met wie de commissaris een arbeidsovereenkomst heeft gesloten of met wie hij beroepshalve in samenwerkingsverband staat)

aan de G : aan de groep (vennootschappen of personen verbonden met de commissaris zoals bedoeld in het artikel 11 van het Wetboek van vennootschappen)

bron: Hoge Raad voor de Economische Beroepen, *Advies van 1 maart 2004 betreffende het voorontwerp van koninklijk besluit houdende uitvoering van artikel 134 van het Wetboek van vennootschappen en tot wijziging van het koninklijk besluit van 30 januari 2001 tot uitvoering van het Wetboek van vennootschappen*, Brussel, p. 17.

(*)Indien er zou worden beslist om het Wetboek van vennootschappen aan te passen teneinde de Europese aanbeveling van 16 mei 2002 na te leven. Zie hiertoe punt 3 van onderhavig advies.